

FİKRÎ MÜLKİYET HUKUKU YILLIĞI 2011

Editör
Prof. Dr. Tekin MEMİŞ

FAYDALI MODEL BELGESİNİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ DAVASININ ÜÇÜNCÜ KİŞİLERE ETKİSİ

THE IMPACT OF INVALIDATION ACTION ON UTILITY MODEL CERTIFICATE TO THE THIRD PARTIES

Av. Dr. Cahit SULUK¹

ABSTRACT

In Turkish law a formal examination is accepted with regard to registration procedure of utility model, and a substantial examination is not performed. Although third person allows opposing an application for registration of utility model however, Turkish Patent Institute (TPI) has no choice but to issue a registration certificate upon the request of applicant. Thereby both the practice of formal examination regime and an ineffectiveness of opposition procedure, the overwhelming majority of registered utility models are not subject to the protection requirements.

Law-maker is intended to balance this system by enacting the article of 158/II of Patent Decree Law (No. 551). According to this article if the invalidity of utility model registration is claimed, the rights derived from this certificate of registry could not used against any third person. In my opinion, with such legal arrangement, the legislator tried to correct this mistake with another mistake. Because bringing of invalidity action practically makes the rights arising from the certificate of registry automatically ineffective and unprotected. Instead, in case of such opposition an amendment is needed in legislation to allowed TPI to make a substantial examination for utility models as it does in designs in order to evaluate protective requirements.

ÖZET

Türk hukukunda faydalı modellerin tescilinde şekli inceleme sistemi kabul edilmiş olup, esas inceleme yapılmamaktadır. Üçüncü kişiler faydalı model başvurusuna itiraz edebilmekte ve fakat itiraza rağmen başvuru sahibinin talebi üzerine TPE, belgeyi başvuru sa-

¹ suluk@suluk.av.tr

hibine vermek zorundadır. Böylece gerek şekli inceleme sisteminin uygulanması gerekse itirazın, kendinden beklenen işlevi yerine getirmemesi nedeniyle tescile bağlanan faydalı modellerin kahir ekseriyeti koruma şartlarını karşılamamaktadır.

Yasa koyucu, getirdiği bu sistemi 551 Sayılı PatKHK'nın 158/II. maddesi ile dengelemek istemiştir. Buna göre, faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü davası açılmışsa artık belgeden doğan hak, üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyecektir. Böyle bir düzenlemeye gitmekle bize göre yasa koyucu, bir yanlış başka bir yanlışla düzeltmeye çalışmıştır. Zira açılan bir hükümsüzlük davası, neredeyse otomatik olarak belgeden doğan hakkı işlevsiz ve korumasız hale getirmektedir. Bunun yerine, aynen tasarımlarda olduğu gibi itirazın varlığı halinde TPE, faydalı modelin koruma şartlarını karşılayıp karşılamadığını inceleyebilecek (esas inceleme) şekilde mevzuatta değişikliğe gidilmiştir.

I. Giriş

Hukumumuzda faydalı modellerle ilgili ilk düzenleme, 1995 tarihli Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK (PatKHK) ile gerçekleştirilmiştir². Buluş basamağını aşmayan, bununla birlikte yeni ve sanayiye uygulanabilir nitelikteki buluşlar faydalı model belgesi ile korunur. Ancak buluş basamağını aşan bir buluşun sahibi, patent belgesi alabileceği gibi, faydalı model belgesi de alabilir. Buna karşılık, buluş basamağını aşmayan buluşlar patent korumasından yararlanamaz (PatKHK m. 9).

Firmaların, bazen şahısların, özellikle de KOBİ'lerin geliştirdiği pek çok ufak buluş, patentler için aranan buluş basamağını aşamaz. Hatta zaman zaman buluşlar, koruma şartlarını karşılasa bile, yüksek maliyet gibi nedenlerle patentlenmeyebilmektedir. Ancak özellikle KOBİ'lerin yenilik ve Ar-Ge yapmasının özendirilmesi, pek çok ekonomide bir ihtiyaçtır. Diğer yandan buluşun patentlenmesi uzunca bir sürece ihtiyaç duyar. Oysa faydalı model tescil prosedürü çok daha kısa, ucuz ve pratiktir³. Sayılan bu ve ben-

² RG, 27.6.1995, No: 22326.

³ Faydalı model korumasının önemi ve işlevi hakkında bilgi için bkz. Orhan Kuzu: Faydalı Modeller ve Korunması, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2006, s. 73 vd. Faydalı model koruması hakkında geniş bilgi için bkz. Özlem Tüzüner: Faydalı Modelin Korunması ve Faydalı Modelin Korunmasına Uygulanacak Hukuk, Vedat, İstanbul 2011.

zeri nedenlerle pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de patentin yanında buluşlar, faydalı model belgesi ile koruma altına alınmıştır.

Faydalı model koruması, patent korumasına benzer⁴. Hatta PatKHK'nın 166. maddesine göre, "*faydalı model belgelerine ilişkin açık bir hüküm bulunmadığı ve faydalı model belgelerinin özelliği ile çelişmediği takdirde, patentler için öngörülen hükümler, faydalı model belgeleri için de uygulanır*" (Vurgular madde metninde yoktur). Diğer yandan "*patent sahibine tanınan koruma, faydalı model belgesi sahibine de aynen tanınır*" (PatKHK m. 164). Madde hükmünde korumanın aynılığına ilişkin düzenleme yoruma muhtaçtır. Anılan maddede, her iki belgeden doğan hakkın, sahibine münhasır yetkiler verdiği, bu yönüyle de korumanın eşit etki doğurduğu anlatılmak istenmektedir. Yoksa belgeden doğan hakkın zayıf ve kuvvetli oluşu itibarıyla PatKHK'nın genel düzenlemesine bakıldığında patent korumasının çok daha güçlü olduğu hemen anlaşılabacaktır⁵.

İncelemesiz patent sistemi bir tarafa bırakılırsa, patent belgeleri verilmeden önce TPE veya onun yetkilendirdiği başkaca bir patent ofisi tarafından başvuruya konu buluşun koruma şartlarını taşıyıp taşımadığı incelenmek suretiyle patent belgesi verilir (esas inceleme - *substantial examination*). Oysa faydalı model belgesi yönünden sadece şekli inceleme (*formal examination*) yapılır; esas inceleme gerçekleştirilmez. Hatta faydalı model başvurularına üçüncü kişilerin itirazı olsa bile, TPE başvuru sahibinin talebi üzerine belgeyi, başvuru sahibine vermek zorundadır. Bu nedenle her iki belgenin de uygulamada aynı kuvvete sahip olması beklenemez.

II. Faydalı Modellerin Tescil Sistemine Kısa Bakış

Çalışmamızın konusunu teşkil eden PatKHK m. 158/II. maddesindeki düzenlemenin anlaşılabilmesi için, faydalı model tescil ve itiraz prosedürünün bilinmesi gerekir. Yukarıda belirtildiği üzere faydalı modellerin tescili

⁴ Bununla birlikte bu iki koruma modeli birtakım farklılıklar da gösterir. Bu farklılıklar hakkında bilgi için bkz. Cahit **Suluk**: "AB ve Türk Hukukunda Faydalı Modellerin Korunması (II)", FMR, C. II, S. 2/2002, s. 36-37.

⁵ Bu yönde Sami **Karahan**, Cahit **Suluk**, Tahir **Saraç** ve Temel **Nal**: Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, 3. Bası, Seçkin, Ankara 2011, s. 263-264.

bakımından *esas inceleme* yapılmaz; sadece *şekli inceleme*ye tabi tutulur. Bunun nedeni, anılan belgelerin ucuz, seri ve kolayca alınarak sistemin hızlı bir şekilde çalışmasını sağlamaktır. Böylece özellikle *KOBİ*lerin ihtiyaçlarına uygun bir model oluşturulmak istenmiştir⁶.

Hukukumuzda faydalı model başvurularına üçüncü kişiler itiraz edebilir. İtiraz sistemi kısaca şöyle işler (PatKHK m. 161): Üçüncü kişiler, başvurunun ilgili bültende ilanından itibaren üç ay içinde faydalı model başvurusuna itiraz edebilir. Başvuruya yapılan itirazlar, itiraz süresi sonunda *TPE* tarafından başvuru sahibine bildirilir. Başvuru sahibi, itirazın kendisine tebliğinden itibaren 3 ay içinde şu yollardan birini seçebilir; *i*) İtirazlara karşı cevaplarını *TPE*'ye bildirir, *ii*) İstem(ler)ini değiştirebilir, *iii*) İtirazların dikkate alınmaksızın belge verilmesini talep edebilir⁷. Yani *başvuru sahibi talepte bulunursa TPE, üçüncü kişiler tarafından ileri sürülen itirazları dikkate almaksızın faydalı model belgesi verilmesi hakkında kararını verir* (PatKHK m. 162/I). *TPE*'nin bu kararı, ilgili bültende ilan edilir (PatKHK m. 162/V). Böylece aslında koruma şartlarını taşımayan bir buluş belgeye bağlanarak koruma altına alınmaktadır. Uygulamada hemen daima üçüncü yol tercih edilmektedir.

Ülkemizde faydalı model başvurularının yaklaşık %10'una itiraz edilmekte, diğerlerine itiraz edilmemekte ve her başvuran kişiye belge verilmektedir⁸. İtiraz, pratikte bir sonuç doğurmadığı⁹ için başvuruların tamamına

⁶ Bazı ülkelerde, özellikle de Anglo-Sakson sisteminde faydalı model korumasının gereksiz, hatta zararlı olduğu görüşü hakimdir. Bu konuda bilgi için bkz. Margaret **Llewelyn**: "Is There a Need for a European Utility Model? A View from the United Kingdom", *Annales de la Faculte de Droit d'Istanbul*, V.XXXI, No: 47 (May 1997), s. 1-26. Gelişmekte olan ülkeler bakımından konuyu değerlendiren bir çalışma için bkz. Uma **Suthersanen**: *Utility Models and Innovation in Developing Countries*, UNCTAD-ICTSD, Geneva, February 2006, 1-50 (http://www.unctad.org/en/docs/iteipc20066_en.pdf 21.12.2011).

⁷ Faydalı modellere ilişkin bu çarpık düzenlemenin bir benzeri *incelemesiz patentler* bakımından da kabul edilmiştir (PatKHK m. 60/IV). Ancak ne incelemeli patent ne de incelemesiz patentler bakımından çalışmamızın konusunu teşkil eden faydalı modellere ilişkin PatKHK m. 158/II'dekine benzer bir düzenleme vardır.

⁸ Son zamanlarda bazı *TPE* uzmanları, faydalı model başvurularını re'sen incelemekte ve şartları bulunmadığı gerekçesiyle başvuruları reddetmektedir. Bu uy-

itiraz edilse dahi sonuç yine etkilenmeyecektir. Oysa başvuruya yapılan itiraz sonucunda *TPE*, başvuruyu esas (maddi) bakımından da inceleyebilirdi. Mevcut düzenleme karşısında *TPE*, koruma şartlarını karşılamadığını bilerek başvuru sahiplerine faydalı model belgesi vermek durumundadır.

Bu düzenlemenin amaca uygun olduğu söylenemez. Burada tasarımlarda olduğu gibi, incelemesiz olarak verilen bir belge söz konusudur. Ancak faydalı modelden farklı olarak tasarım başvurusu, itiraz üzerine koruma şartları bakımından incelenmektedir (esas inceleme - *substantial examination*) (EndTasKHK m. 38/son). Böylece faydalı modeldeki durumun aksine; tasarımlar bakımından itiraz işlemi, kendisinden beklenen işlevi yerine getirmektedir.

III. Faydalı Model Belgesine Karşı Açılan Hükümsüzlük Davasının Etkisi

Yasa koyucu EndTasKHK'dakine benzer bir düzenlemeye gitmek yerine bize göre, *bir yanlıştı başka bir yanlıştı düzeltmeyi tercih etmiştir*. Şöyle ki, kendisine karşı açılan hükümsüzlük davası sonuçlanıncaya kadar faydalı model belgesi sahibi, haklarını üçüncü kişilere karşı ileri süremez (PatKHK m.158/II). Fıkra hükmü aynen şöyledir: “... *Kendisine karşı açılan hükümsüzlük davası sonuçlanıncaya kadar, faydalı model belgesi sahibi, bu belge ile doğan haklarını, üçüncü kişilere karşı ileri süremez. Bu nedenle açılan davanın ve dava sonucunun sicile kayıt edilmesi ve ilgili bültende yayınlanması, ilgililerin Enstitü'ye başvurusu ile gerçekleşir. Faydalı model belgesi sahibinin tazminat talebi ile ilgili hakları saklıdır*”.

Böylece faydalı model belgesi sahibi, belgeden doğan hakkının ihlali gerekçesiyle dava açtığında karşı taraf, bir hükümsüzlük davası ile belgeyi, en

gulamanın hukuki bir dayanağı bulunmadığı gibi, uzmandan uzmana uygulamanın farklılaşması başka sorunlara yol açmaktadır.

⁹ Aslında faydalı model başvurularına yapılan itirazlara, sonuç bağlanmıştır. Şöyle ki, itiraza rağmen belgenin kendisine verilmesini talep eden kişi, sonradan belgeyi haksız yere kullanarak itiraz sahibine zarar verirse, bu zararı tazmin etmekle yükümlüdür. Ne var ki, tescilli bir belgenin kullanımının haksız rekabet teşkil etmeyeceği yönündeki Yargıtay içtihatları, itirazın bu amacını da uygulamada işlevsiz hale getirmiştir.

azından dava sonuçlanıncaya kadar işlevsiz hale getirebilmektedir. Hükümsüzlük davasının açılması ile birlikte, artık belgeden doğan hak, ne davacıya karşı ne de üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilecektir. Ancak hükümsüzlük davasını açmakla, belgeden doğan hakkı etkisiz hale getiren üçüncü kişi, davanın sonucunda haksız çıkarsa, belge sahibinin uğradığı zararları tazmin etmek zorundadır (PatKHK m. 158/II, son cümle). Bu son hükmün, uygulamada işletildiği yönünde bugüne kadar tarafımızca herhangi bir mahkeme kararına rastlanamamıştır.

Yargıtay'ın PatKHK m. 158/II hükmüne ilişkin kararı aynen şöyledir¹⁰:

“Davacı vekili, müvekkilinin aleyhine açılmış faydalı model belgesine konu buluşa vaki tecavüzün önlenmesi devasında karşı dava olarak, davalı şirketin faydalı model belgesine dayalı olarak gerek müvekkili ve gerekse 3 kişiler aleyhine hukuki ve cezai işlemlere giriştiğini, haksız ihtarname keşide edip dava ve şikâyet yoluna başvurduğunu, oysa belge konusu buluşun yenilik arz etmediğini ve müvekkilince çok önceden üretim ve pazarlamasının yapıldığını, karşı davalının aleyhine açılmış faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü davası devam ettiği sürece belgeden doğan hakların 3. kişilere karşı ileri sürülmesinin mümkün olmadığını beyan ederek, karşı davalının eylemlerinin haksız rekabet oluşturduğunun tespitine ve önlenmesine, 7.500 YTL manevi tazminatın tahsiline, hükmün ilanına karar verilmesini istemiştir.

Davalı vekili, müvekkilinin yasal haklarını kullanmasının haksız rekabet oluşturmayacağını savunarak davanın reddini istemiştir.

Mahkemece, toplanan kanıtlara göre davalının faydalı model belgesine dayalı olarak hukuk mahkemelerinde dava açması, şikâyetle bulunmasının haksız rekabet oluşturmayacağı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Kararı davacı vekili temyiz etmiştir.

¹⁰ 11. HD, 17.04.2008, E. 2006/12726, K. 2008/5130 – Yayınlanmamıştır. Yargıtay, başka bir kararında; hükümsüzlük davası açılmasına rağmen belgenin kullanılmasını haksız rekabet saymıştır: “... 551 sayılı KHK 158/2’inci maddesi ile faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü davası açıldığı takdirde faydalı model belgesi sahibinin haklarını üçüncü kişilere karşı ileri süremeyeceği, (faydalı model sahibi) davalının eylemlerinin TTK 57/10 uncu maddesi kapsamında haksız rekabet oluşturduğu gerekçesiyle davanın kabulüne, 7.500 TL’nin reeskont faizi ile davalıdan tahsiline ...”. Bkz. 11. HD, 29.11.2010, E. 2009/5943, K. 2010/12190 – Yayınlanmamıştır.

Dava, hakkında hükümsüzlük davası açılmış olan faydalı model belgesine dayalı olarak davalı tarafından davacı aleyhine 551 Sayılı KHK hükümleri kapsamında hukuki ve cezai işlemlere tevessül edilmesinin muaraza ve haksız rekabet oluşturduğu iddiasına dayalı maddi ve manevi tazminat istemine ilişkindir. Mahkemece, davalının faydalı model belgesine dayalı olarak davacı aleyhinde hukuk ve ceza davaları açmasının yasal şikâyet hakkının kullanılması niteliğinde olduğu ve haksız rekabet olarak değerlendirilemeyeceği gerekçesiyle dava reddedilmiştir.

TTK'nun 57/10 maddesinde rakipler hakkında cari olan kanun, nizamname, mukavele yahut mesleki veya mahalli adetler ile tayin edilmiş bulunan iş hayatı koşullarına uymamak haksız rekabet olarak öngörülmüştür. Bilindiği gibi, tekniğin bilinen durumunu aşan, yenilik niteliği taşıyan ve sanayiye uygulanabilen buluşlar patent ile koruma altına alınmaktadır. Ancak, **tekniğin bilinen durumunu aşmakla birlikte, yeni ve sanayiye uygulanabilir buluşlar ise patent koruması kadar güçlü bir koruma ile değil, faydalı model belgesi ile patente nazaran daha zayıf bir koruma altına alınmıştır.** Bu nedendir ki, 551 Sayılı KHK'nun 158/2. maddesi ile faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü davası açıldığı takdirde faydalı model belgesi sahibinin, haklarını üçüncü kişilere karşı ileri süremeyeceği belirtilmiştir. Açılan hükümsüzlük davası, ilgililer tarafından TPE'ne başvurulması sonucunda, hükümsüzlük davasının açıldığı sicile kaydedilip ayrıca bültende de ilan edilir. Bu andan itibaren faydalı model belgesi sahibi artık belgesini kullanamaz hale gelecektir. Bu çerçevede faydalı model belgesi sahibi, faydalı model konusu olan ürünün, üçüncü kişiler tarafından izinsiz olarak üretilmesi, piyasaya sunulması, kullanılmasını engelleyemez. Burada sözü edilen üçüncü kişiler terimi, hükümsüzlük davası açan kişi de dâhil olmak üzere **hakkın kapsamındaki fiilleri izinsiz olarak gerçekleştiren tüm üçüncü kişileri kapsamaktadır.** (S. Karahan, C. Suluk, T. Saraç, T. Nal - Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları s. 213).

Somut olayda da, davacı tarafından davalıya ait faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü için İstanbul Fikri ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemesi'nde 2001/951 Esas sayılı davayı açmış ve davanın açıldığına ilişkin olarak da 15.11.2001 tarihinde TPE'ne kayıt başvurusunda bulunmuştur.

Bu durumda 551 S. KHK'nun 158/2. maddesi gereğince davalının faydalı model belgesine dayalı olarak korumadan yararlanması mümkün olmadığı halde davacı aleyhine 28.01.2004, tarihinde şikâyetle bulunmuş 29.01.2004 tarihinde davacının

işyerinde arama yapılmış, 13.05.2004 tarihinde haksız rekabetin tespiti ve önlenmesi davası açmıştır.

O halde mahkemece, davalının eylemlerinin TTK'nun 57/10. maddesi kapsamında değerlendirilmesi ve sonucuna göre karar verilmesi gerekir iken, 551 S. KHK'dan kaynaklanan hakların kullanılması olarak değerlendirilip davanın reddine karar verilmiş olması doğru görülmemiş, kararın bu nedenle davacı yararına bozulması gerekmektedir”.

Bilindiği üzere Yargıtay'ın müstakar içtihadına göre, tescilli bir marka, patent, faydalı model, tasarım, ticaret unvanı gibi bir belgenin kullanılması hukuka aykırı olmayıp, bu durumda haksız rekabet gerçekleşmez. Yani belge hükümsüz kılınıncaya kadar belge sahibi belgesini kullanabilir¹¹. Başka bir deyişle kural olarak herhangi bir sınaî hakka ilişkin belgenin kullanımı nedeniyle belge sahibinden herhangi bir tazminat da talep edilemez. Dolayısıyla bir kişinin belgesine dayanmak suretiyle, üçüncü kişilerin mallarını toplatarak ya da üretimlerini engelleyerek vermiş olduğu zararların tazmini kendisinden istenemez. Yargıtay bu konuda iyi niyet kötü niyet ayırımına da gitmemektedir¹². Oysa mevzuatta bu ayırma açıkça yer verilmiştir (PatKHK

¹¹ Örnek olarak bkz. 11. HD, 28.11.2000, E. 2000/7300, K. 2000/9419 - Batider, C. XXI, S. 1/2001, s. 303-304); 11. HD, 22.3.2001, E. 2000/10978, K. 2001/2276 - ABD, C. 59, S. 3/2001, s. 261-263. Yargıtay'ın bu yönde çok sayıda kararı bulunmaktadır. Ne var ki, Yargıtay yeni sayılabilecek bir kararında bu içtihadını en hafif deyimle, yumuşattığı izlenimini vermektedir: “... 554 sayılı KHK'nin 45. maddesinde düzenlenen iki istisnanın uyguluma şartı olan tasarrufların sahibinin ihmali veya kötüniyetli olarak hareket etmesinden kaynaklanan bir zararın olup olmadığı tartışılmamıştır. Bu itibarla mahkemece anılan hususlar tartışılmadan yazılı şekilde (yani Yargıtay'ın eski içtihatlarına uygun olarak tescilli bir hakkın kullanımının haksız rekabet teşkil etmeyeceği ve bu nedenle de belge sahibinden geriye dönük olarak tazminat istenemeyeceği şeklinde) karar verilmesi doğru olmadığından davacı vekilinin bu yöne ilişkin karar düzeltme itirazının kabulüne ...” (11. HD, 11.11.2010, E. 2010/10540, K. 2010/11635 – Yayınlanmamıştır). Bu son kararın, karar düzeltme aşamasında verilmesi Yargıtay'ın bu konuda içtihat değişikliğine gitmiş olabileceği yönündeki tezimizi güçlendirmektedir. Ancak Yargıtay'ın daha yeni bir kararı ise aksi istikamettedir. Bkz. 11. HD, 28.04.2011, E. 2009/12584, K. 2011/5169 – Yayınlanmamıştır.

¹² Ancak Yargıtay yeni bir kararında belge sahibinin, gerçek marka sahibine karşı belgeyi kullanarak zarara yol açması halinde, bu zararı tazmin etmek zorunda

m.131; MarKHK m. 44; EndTasKHK m. 45). Sonuçta, yapanın yanında karar kalır mantığı burada da işlemektedir¹³. Nitekim yukarıda metni verilen kararda mahalli mahkeme, Yargıtay'ın bu içtihadına dayanarak belge sahibi olan "... davalının, faydalı model belgesine dayalı olarak davacı aleyhinde hukuk ve ceza davaları açmasının yasal şikâyet hakkının kullanılması niteliğinde olduğu ve haksız rekabet olarak değerlendirilemeyeceği gerekçesiyle ..." belge sahibi aleyhine açılan tazminat davasını reddetmiştir. Fakat aynı kararında Yargıtay, aleyhine hükümsüzlük davası açılan bir faydalı model belgesinin kullanımını bu kapsamda değerlendirmemiş, bu kullanımı TK m. 57/10 anlamında bir haksız rekabet saymıştır. Demek ki, hükümsüzlük davası açılmasına rağmen belge sahibi, belgeden doğan hakkını üçüncü kişiye karşı kullanırsa, bu kullanım nedeniyle üçüncü kişinin uğradığı zararları tazmin etmek zorundadır.

Yukarıda metni verilen PatKHK m. 158/II'deki düzenlemenin uygulamada nasıl hayata geçirileceği, tereddütlere yol açmakta ve mahkemelerin farklı uygulamalarına şahit olunmaktadır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu konuda üç tür uygulama bulunmaktadır:

- a. *Hükmün lafzına bakılarak; herhangi bir mahkeme kararına gerek kalmaksızın, hükümsüzlük davasının açılması ile birlikte dava sonuçlanıncaya (kesinleşinceye) kadar belgeden doğan hakkın ileri sürülemeyeceğine dönük uygulama:* Bu görüşte olan ve hükümsüzlük davasına bakan mahkemeler, belgenin üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceği yönündeki tedbir kararlarını reddetmektedir. Bu mahkemeler, dava dilekçesine derkenar vermekte ve bu derkenarı alan davacı, TPE'ye ibraz ederek davanın açıldığını sicile şerh ettirmektedir. Başka bir deyişle bu görüşte olan mahkemeler, muhatabın yargı olmadığına; TPE olduğuna, dolayısıyla da bu konuda karar oluşturmaya yer olmadığına karar vermektedir. Bolu 1. Asliye Hukuk Mahke-

olduğuna hükmetmiştir. Bkz. 11. HD, 11.7.2011, E. 2010/785, K. 2011/8627 – Yayınlanmamıştır.

¹³ Yargıtay'ın bu içtihadının eleştirisi için bkz. Cahit **Suluk**: "Sınai Mülkiyet Haklarında Hükümsüzlük Kararlarının Etkisi", FMHD, C. I, S. 3/2006, s. 66 vd.; Ali **Paslı**: "Fikri Mülkiyet Hukukunda Hükümsüzlüğün Sonuçları", FMHD, C. I, S. 3/2006, s. 172 vd.

mesi, 2011/204 E. Sayılı dosyasında bu uygulamayı yapmıştır. TPE ise, davacı tarafından ibraz edilen hükümsüzlük davasının açıldığına ilişkin derkenar yazısına dayanarak dava konusu 2010/09805 no.lu faydalı model belgesine ilişkin olarak; “Hükümsüzlük Davası Açıldığına İlişkin Yayının Onaylanması” ve “Hükümsüzlük Davası Açıldığına İlişkin Yayın Talebi” şeklinde Patent Siciline şerh düşmüştür. Yargıtay’ın, yukarıda metni verilen kararı da Bolu 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin bu uygulamasının yerinde olduğu izlenimini vermektedir.

- b. *Davanın açılması ile birlikte mahkemelerin, TPE’ye müzekkere yazarak, ilgili tescil kayıtlarına şerh düşürülmesine dönük uygulama:* Bu uygulamaya göre dava açılır açılmaz mahkeme, TPE’ye bir müzekkere yazarak, davanın açıldığına ve bu durumun Patent Siciline şerh düşülmesine yönelik karar oluşturmaktadır.
- c. *Belgeden doğan hakkın üçüncü kişilere karşı kullanılmasının tedbir kararı ile önlenmesi uygulaması:* Bu uygulamaya göre davacı, anılan hükme dayanarak dava sonuçlanıncaya kadar belgeden doğan hakkın kendisine karşı kullanılmasının önlenmesi yönünde tedbir talep etmektedir. Mahkeme de bu talebi kabul ederek karar vermekte ve bu tedbir kararı da TPE nezdindeki Patent Siciline şerh düşülmektedir. İstanbul 3. FSHM, 2010/117 E. Sayılı dosyasında bu yönde karar vermiştir.

Kanaatimizce birinci uygulama en isabetli olanıdır. Yukarıda metni verilen Yargıtay’ın kararına konu tazminat davasının bizzat kendisi, bu tespiti doğrulamaktadır. Zira belge sahibi riske girerek, gerek hükümsüzlük davasının davacısına, gerekse (özellikle de davadan habersiz olan) üçüncü kişilere karşı belgeden doğan hakkına dayanarak tecavüz davası açabileceği gibi tedbir talebinde de bulunabilir. Bu durum ise, uygulamada ihtilafların artmasına yol açar. Bu nedenle bize göre, *hükümsüzlük davasına bakan mahkeme, belgeden doğan hakkın dava kesinleşinceye kadar üçüncü kişilere karşı kullanılamayacağı yönünde bir karar vermelidir.* İlgililer de bu kararın TPE nezdindeki Patent Siciline kaydını ve Resmi Patent Bülteninde ilanını

sağlamalıdır. Aksi halde hükümsüzlük davası açan kişi, kendisini hiçbir zaman güvende hissetmeyecek; her an belge sahibinin temin edeceği bir tedbir kararı ile karşı karşıya kalabilecektir. Bu durum, ihtisas mahkemesi bulunmayan iller bakımından özellikle geçerlidir.

IV. Değerlendirme ve Sonuç

Bilgi toplumu ve küresel ticaret gibi kavramlara bağlı olarak bugün fikri mülkiyet haklarının önemi büyük ölçüde artmıştır. Bir ülke ekonomisinin, uluslararası pazarlarda rekabet edebilmesinin temel unsurlarından birisi, hiç şüphesiz iyi işleyen bir fikri mülkiyet sistemidir. Kanaatimizce ülkemizdeki sistemin, amaca uygun şekilde çalıştığı söylenemez.

Ülkemizde benimsenen faydalı model tescil sistemi, sorun üreten bir mekanizmaya dönüşmüştür. Şöyle ki; kötü niyetli kişiler, incelemesiz sistemden yararlanarak herkesçe yıllarca bilinen ve kullanılan harc-ı alem modellere belge almakta ve bu belgeyi rakip firmalara karşı haksız bir şekilde kullanmaktadır. Bazı durumlarda ise gerçek faydalı model sahibinin belge almamasından yararlanan kötü niyetli kişiler, başkasına ait modelleri kendi adına tescil ettirebilmektedir. Diğer bir deyişle, uygulamada hak gaspları yaşanmaktadır.

Özetle, haksız bir şekilde elde edilen belgeler, rakiplere karşı sıklıkla kullanılmaktadır. Yasa koyucu, bu haksızlığı dengelemek için, belgenin hükümsüzlüğü davası açılması halinde, davalının talebi üzerine faydalı model belgesi sahibinin, dava sonuçlanıncaya kadar bu belgeyi üçüncü kişilere karşı kullanamayacağı ilkesini benimsemiştir. Bize göre yasa koyucu böylece, bir yanlış başka bir yanlışla düzeltmeye çalışmıştır. Zira bu durumda da korumayı gerçekten hak eden belgeler, hükümsüzlük davası sonuçlanıncaya kadar üçüncü kişilere karşı kullanılamamaktadır. Nitekim uygulamada faydalı model hakkına tecavüz davasına muhatap olan davalılar, sıkça 158. maddedeki düzenlemeye başvurmaktadır. Yasa koyucu, bu şekilde faydalı model korumasının altını boşaltırken diğer yandan belge sahibinin, dava sonunda haklı çıkması halinde tazminat talep edebileceğini ayrıca hüküm altına almıştır. Ne var ki, bu düzenleme, uygulamanın ihtiyaçlarına uygun değildir. Nitekim bu hükmün işletildiğine ilişkin tarafımızdan herhangi bir mahkeme kararına rastlanmamıştır.

Uygulamada yaşanan sorunların çoğu, deneyimsizlikten kaynaklanmaktadır. Deneyimsizliğin çözümü ise, bilgilenme ve sorun çözme iradesidir. Ülkemizde konunun yeni olması, uygulamadaki aksaklıkların bir kısmına hoşgörü ile bakılmasına gerekçe teşkil edebilir. Ancak **sistemin, fayda yerine zarar ve mağdur üreten bir mekanizmaya dönüşmesi kabul edilemez.** Bu nedenle, başta yasal düzenlemelerde değişiklik olmak üzere, adli ve idari birimler nezdinde önlem alınması kaçınılmaz görünmektedir. Ülkemizdeki fikri mülkiyete ilişkin düzenlemeler, esas itibariyle uluslararası anlaşmalara uyum sağlamakla birlikte, mevzuat hazırlanırken yapılan hatalar nedeniyle uygulamada yaşanan sorunlar, mevzuatın çağdaş niteliğini gölgeleyecek düzeydedir. Bu nedenle fikri mülkiyet mevzuatımız, ilgili alandaki uzmanlardan oluşacak komisyonlarda tartışılmak suretiyle gözden geçirilmelidir.